acordului între subiect şi predicat (mai ales în graiul muntean)" (p. 368). Caracterul sintetic al prezentării este păstrat permanent, dar concizia nu afectează numărul semnalărilor exemplificative, care rămîne în continuare ridicat. Notăm că, pentru ambele perioade istorice, sînt tratate şi unele probleme de natură sintactică care nu sînt abordate uzual în vademecuri, ci mai mult în lucrări individuale, de tip monografic, ne referim aici la realizarea afirmaţiei şi a negaţiei, la problematica incidenţei, a anacolutului şi a dislocărilor sintactice, la elipsă şi repetiţie, precum şi la coeziunea sintactică (prin conectori frastici şi transfrastici). Şi aceste aspecte, deşi tratate succint, sînt extrem de bine urmărite şi aduc informaţii importante cu privire la evoluţia limbii în perioada istorică documentată de lucrare. În ceea ce priveşte concluziile, observăm că acestea surprind cu maximă acurateţe toate direcţiile de evoluţie a limbii, direcţii discutate în termenii precizaţi iniţial de dinamică diacronică, diatopică, diastratică şi diafazică. Chiar singură, prin rigoare, lectura acestor concluzii ar putea fi, credem, suficientă pentru a avea un tablou pertinent al specificului limbii române în raport cu evoluţia limbilor romanice şi cu propria evoluţie. Faptul că ne aflăm în faţa unei lucrări extrem de bine elaborate şi plină de informaţie concludentă îl confirmă şi Academia Română, care la 15 decembrie 2011 a acordat premiul „Bogdan Petriceicu Haşdeu" lucrării *Gramatica limbii române vechi (1521-1780),* şi autorului acesteia, prof. univ. dr. Constantin Frâncu, drept recunoaştere oficială pentru contribuţia valoroasă adusă cunoaşterii ştiinţifice a limbii române. Prin această recunoaştere, credem, însăşi şcoala lingvistică ieşeană şi-a întărit prestigiul academic în plan universitar naţional, păstrînd prin contribuţia profesorului Constantin Frâncu afilierea la galeria marilor lingvişti români.

MIHAELA SECRIERU
(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi)

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *P s a l t i r e a H u r m u z a k i* , volumul I, Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, 211 p. + facsimile, volumul al II-lea, Indice de cuvinte de Rovena Şenchi, 195 p., Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005

Reputatul filolog român, specialist în interpretarea textelor vechi, Ion Gheţie a lăsat posterităţii un ultim studiu. În 2005 a publicat la Editura Academiei, împreună cu Mirela Teodorescu, o lucrare în două volume dedicată celui care a fost considerat de unii, din perspectivă cronologică, primul text românesc: *Psaltirea Hurmuzaki*.

Volumul I cuprinde studiile filologic şi lingvistic, textul integral şi anexe cu facsimile. Volumul al II-lea cuprinde indicele de termeni, care s-a încheiat de lucrat după regretabila trecere în nefiinţă a ilustrului maestru; autoarea lui este Rovena Şenchi.

Volumul I, după cum susţin autorii (în *Cuvînt-înainte*), „a beneficiat de observaţiile competente ale conducătorului departamentului de filologie, dr. Alexandru Mareş" (p. 5).

Studiul filologic debutează cu o prezentare a lucrărilor publicate anterior în care s-a abordat problema manuscrisului acestei psaltiri. Ediţia anterioară dedicată acestui text, prima, se datorează lui C. Ciuchindel, căruia cei doi autori ai ediţiei de faţă îi reproşează următoarele: greşelile intervenite în transliteraţie, punctul de vedere ezitant cu privire la datarea textului, la caracterul original sau de copie al acestuia şi la curentul cultural care a determinat traducerea. Autorii explică necesitatea unei lucrări cum este cea de faţă prin

BDD-R15 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 10:54:20 UTC)

faptul că singura încercare de realizare a unui studiu făcută acestui text se izbeşte de inconvenientele mai sus amintite.

În studiul comparativ dedicat primelor psaltiri româneşti, I.A. Candrea realizase o prezentare competentă a manuscrisului. Însă Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu realizează o descriere minuţioasă şi exhaustivă.

Cercetînd grafiile „hibride" (cum le numesc autorii) şi diversele tipuri de omisiuni cu implicaţiile lor (suprascrierile, notele făcute pe marginea textului, *bourdon*-ul, tăierea unor fragmente de text), autorii ajung la concluzia că *Psaltirea Hurmuzachi* este opera unui copist şi nu a unui traducător. Prezenţa unor cuvinte slave din loc în loc, care ar fi trebuit înlocuite cu echivalentele lor româneşti, este, pentru cei doi filologi, un alt indiciu care să-i conducă la concluzia menţionată anterior. Pentru ei, prezenţa alternanţelor fonetice, semnalată de alţi autori, nu este o dovadă a faptului că textul analizat este o copie şi nu un original.

Observînd cele două filigrane descoperite în foaia *Psaltirii* (o ancoră şi o luntre), autorii au încercat identificarea lor prin compararea cu modele din catalogul lui Briquet. Unul dintre ele nu are echivalent acolo, iar celălalt nu are un echivalent perfect, astfel încît nu s-a putut realiza datarea exactă a textului în discuţie. Autorii lasă, astfel, deschisă discuţia referitoare la perioada în care a fost scrisă *Psaltirea Hurmuzachi*. Pentru rezolvarea acestei probleme ei nu iau în calcul şi alte considerente, cum ar fi analiza cernelurilor sau studierea anumitor particularităţi lingvistice. Sigur, intervalul de timp la care ar putea trimite rezultatele obţinute în urma unui astfel de studiu ar fi mai mare decît cel stabilit prin examenul filigranelor, însă ar putea fi un punct de plecare.

Analiza făcută din perspectiva dialectologiei diacronice furnizează informaţii care, coroborate, duc la concluzia că traducerea s-a efectuat în zona Banat-Hunedoara, iar această traducere a fost copiată în Moldova.

În ceea ce priveşte filiaţia textului, autorii conchid – în urma sistematizărilor prezentate în această lucrare şi în unele articole publicate anterior – că *Psaltirea Hurmuzachi* trebuie să fie o versiune prelucrată a traducerii în limba română a unui original slavon (al lui Branko Mladenovič, din 1346). Ei consideră şi că ar fi posibil ca la baza tuturor psaltirilor româneşti să fi stat aceeaşi traducere, dar că această traducere a fost prelucrată şi această din urmă versiune, la rîndul ei, a stat la baza variantei *Psaltirii Hurmuzachi* cunoscute astăzi.

Studiul lingvistic debutează, după cum se obişnuieşte, cu o analiză a grafiei, pe care autorii o realizează destul de detaliat.

Capitolul de fonetică este amplu şi el, faptele de limbă fiind urmărite pe două coordonate: vocalism şi consonantism. Exemplele abundă.

Capitolul de morfologie ar putea fi reorganizat în cazul republicării studiului, în sensul discutării fiecărei clase lexico-gramaticale în funcţie de categoriile gramaticale specifice. De exemplu, sugerăm ca substantivele *arame* şi *grindine* să fie cuprinse în partea referitoare la declinare şi nu integrate în discuţia privind genul şi numărul substantivului; chestiunile cuprinse în sub-subcapitolul *Declinarea* sînt, de fapt, observaţii asupra comportamentului substantivului în cadrul paradigmei cazuale. Aici ar fi trebuit făcute menţiuni cu privire la unele substantive care variază declinarea în cadrul acestui text sau care sînt încadrate la o declinare diferită faţă de aceleaşi lexemeîn varianta cu care se cunosc ele din alte texte (ale aceleiaşi perioade sau ale limbii române actuale).

BDD-R15 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 10:54:20 UTC)

Comportamentul articolului demonstrativ ar fi trebuit şi el prezentat, pentru că, în general, presupune unele probleme, mai ales în cazul în care leagă un adjectiv de un substantiv în cazurile genitiv sau dativ.

Ceea ce este dat ca exemplu de pronume posesive – *mieu* (15^r / 16, 79^r / 13, 100^r / 23), *miu* (10^r / 2, 97^r / 15), *meu* (21^r / 15) etc sînt, în fapt, adjective posesive. La 16^r / 19, *tutor* este adjectiv nehotărît, aşa cum notifică autorii studiului de faţă, dar la 16^r / 21 acelaşi cuvînt este pronume şi nu adjectiv.

La verb, important pentru discuţia privitoare la indicativul imperfect era faptul că desinenţa de singular este identică celei de plural, adică *–u* lipseşte la persoana a treia plural. Formele pe care le îmbracă verbul la persoana întîi singular nu implică probleme de aşa natură încît să fie puse în opoziţie cu cele de persoana a treia (singular şi plural). Interesantă este observaţia referitoare la auxiliarul perfectului compus. Se înregistrează cîteva contexte în care forma auxiliarului pentru persoana a treia singular este *a*; remarca este cu atît mai interesantă cu cît apariţiile unei astfel de forme în texte scrise în secolul al XVI-lea sînt sporadice.

Aşa după cum demonstra profesorul ieşean Constantin Frâncu (C. Frâncu – *Vechimea şi răspîndirea formelor* să deie, să steie, să beie, să ieie *în graiurile dacoromâne*, în SCL, XXII, 1971, nr. 3, p. 261-277.), formele bisilabice ale verbelor *a da, a sta, a bea, a lua* s-au dezvoltat începînd cu prima jumătate a secolului al XVII-lea. Or, în textul discutat se verifică această observaţie, iar autorii reliefează prezenţa formelor monosilabice de persoana a treia singular ale verbului *a sta*.

Capitolul de sintaxă urmează ordinea canonică a unor astfel de studii, relevîndu-se aici particularităţi ale sintaxei propoziţiei, precum şi ale sintaxei frazei. Dacă părţile propoziţiei sînt discutate mai pe larg, în ceea ce priveşte propoziţiile (subordonate) nu se menţionează decît elementele introductive întîlnite frecvent în *Psaltire*.

Capitolul *Lexic* are organizare binară. În prima parte sînt cuprinse lexemele care au dispărut din limba română actuală şi cele care sînt mai puţin cunoscute astăzi. În partea a doua sînt tratate lexemele cu sensuri diferite faţă de cele curente în limba română literară actuală. Se urmează etimologia cuvintelor discutate şi sensul lor în context, fără a se face comentarii sau precizări. În subcapitolul *Formarea cuvintelor* se urmăresc trei cele mai importante procedee interne de îmbogăţire a vocabularului: derivarea, compunerea şi conversiunea.

În cazul derivării sînt surprinse, în ordine alfabetică, afixele cu ajutorul cărora s-au format cuvintele derivate întîlnite în textul cercetat; nu se specifică, însă, originea afixelor, nu se face vreun comentariu cu privire la productivitatea acestora în textul dat (cu o eventuală raportare la productivitatea aceloraşi afixe în epocă şi în limba română actuală). În ceea ce priveşte un termen precum *încălţămînt*, acesta nu este derivat cu sufix pe teren românesc (aşa cum se menţionează în subcapitolul în care se tratează formarea cuvintelor), ci termenul latinesc *calciamentum* a generat românescul *călţămînt* care, după modelul lui *a încălţa*, a ajuns la forma *încălţămînt*.

Studiul lingvistic este urmat de text – transcris cu litere din alfabetul latin – şi apoi de fotocopii. Avantajul lucrării este fotocopierea integrală a manuscrisului, astfel că oricine este interesat, poate să verifice transcrierea realizată de autori.

Volumul al doilea cuprinde indicele de termeni. Ceea ce se poate reproşa autoarei lui este alfabetizarea în funcţie de ordinea literelor din alfabetul chirilic şi nu după cel latin, ceea ce este lipsit de sens.

BDD-R15 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 10:54:20 UTC)

Lăsînd la o parte aspectele acestea, studiul reprezintă un bun cîştigat de toţi cei interesaţi de lingvistică şi nu numai. Textul a fost făcut cunoscut şi pus în lumină, aşa cum merită un text de importanţa *Psaltirii Hurmuzaki.*

ROXANA VIERU
(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi)

Luminiţa Hoarţă Cărăuşu, *Teorii şi practici ale comunicării*, Editura Cermi, Iaşi, 2008, 421 p.

În seria lucrărilor de pragmalingvistică s-a adăugat, de curînd, ultima carte a doamnei Luminiţa Hoarţă Cărăuşu, profesor doctor la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi. Cartea se intitulează *Teorii şi practici ale comunicării* şi a apărut la Editura CERMI din Iaşi la sfîrşitul anului 2008.

Tematica este bogată pentru că şi titlul este generos. Capitolele sînt independente unele de altele în mare parte, astfel că impresia generală care rezultă după parcurgerea integrală a materialului este aceea de mozaic. Principalele noţiuni şi teoriile care se folosesc de ele sînt cuprinse toate aici, astfel că aceia care nu sînt iniţiaţi în domeniul pragmalingvisticii au un prim contact foarte util şi benefic.

Sînt abordate subiecte precum: mărcile pragmatice, implicitul lingvistic, implicatura conversaţională, corectura, deixisul la nivelul persoanei, timpului şi locului, presupoziţia, argumentarea, funcţiile pragmatice ale pronumelui, funcţiile pragmatice ale adverbului, strategii argumentative şi strategii persuasive în discursul politic şi, respectiv, în discursul publicistic.

Autoarea se adresează atît specialiştilor, cît şi celor care încearcă să se formeze în acest domeniu. Cei din prima categorie se confruntă cu o perspectivă nouă propusă de autoarea ieşeancă. Pentru cei încă neiniţiaţi cartea poate fi un punct de plecare, întrucît se exprimă aici nu doar viziunea proprie asupra conceptelor pragmatice de bază, ci se oferă, în paralel, şi modelele teoretice propuse şi impuse de alţi autori consacraţi.

Bună cunoscătoare a patru limbi străine, autoarea a intrat în contact nemijlocit cu literatura de specialitate din zone cultural-ştiinţifice diverse, fapt care îi conferă avantajul unei foarte bune înţelegeri a lecturilor făcute. Sînt citate şi discutate critic teoriile unor lingvişti marcanţi precum Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (din spaţiul românesc), C. Levinson, H. P. Grice, Carla Bazzanella, E. Goffman, H. Sacks, E. A. Schegloff, G. Jefferson, J. Moeschler, Anne Reboul, O. Ducrot, J. L. Austin, Catherine Kerbrat-Orecchioni, Deborah Schiffrin, J. R. Searle, B. Fraser, C. J. Fillemore, R. Lakoff, G. Leech (din spaţiul internaţional). Materialul bibliografic este cuprinzător, după cum bine se remarcă.

Facil pentru cititorul de limbă engleză sau cel de limbă germană este inserţia, în carte, a patru capitole scrise în aceste limbi. Sînt dezbătute probleme precum implicatura conversaţională, presupoziţia, mărcile discursive în limba engleză (aspecte tratate aici în limba engleză) şi funcţiile pragmatice ale pronumelui în limba română vorbită actuală (capitol în limba germană). Primul şi ultimul dintre subiectele menţionate reprezintă traducerile unor capitole scrise în limba română care au fost, de asemenea, incluse în cartea la care facem referire. Celelalte se constituie în producte „originale”.

Atunci cînd prezintă teoria unui alt autor, Luminiţa Hoarţă-Cărăuşu preia şi exemplele acestuia. Însă merită o deosebită atenţie îmbogăţirea acestui material cu exemple extrase din

BDD-R15 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 10:54:20 UTC)